

BỘ VĂN HÓA THỂ THAO VÀ DU LỊCH
TRƯỜNG ĐẠI HỌC VĂN HÓA HÀ NỘI
Khoa Văn hóa Du lịch



GỒM CHU ĐẬU – NAM SÁCH, HẢI DƯƠNG
VỚI HOẠT ĐỘNG KINH DOANH DU LỊCH

KHÓA LUẬN TỐT NGHIỆP

Giảng viên hướng dẫn : Ths. Hồ Thị Thu Hà
Sinh viên thực hiện : Đỗ Thị Thanh Mai
Lớp : VHDL 15C

Hà Nội, tháng 5 năm 2011

MỤC LỤC

PHẦN MỞ ĐẦU	4
1. Lý do chọn đề tài.....	4
2. Mục đích và nhiệm vụ nghiên cứu	5
3. Phạm vi nghiên cứu	6
4. Phương pháp nghiên cứu.....	6
5. Tình hình nghiên cứu.....	6
6. Nguồn tư liệu.....	7
7. Bố cục của đề tài.....	7
CHƯƠNG 1	8
LÀNG CHU ĐẬU VÀ NGHỀ GỐM TRONG QUÁ KHỨ	8
1.1. Vài nét về làng Chu Đậu.....	9
1.1.1. Vị trí địa lý và điều kiện tự nhiên.....	9
1.1.2. Lịch sử và văn hoá	11
1.1.3. Đời sống kinh tế	13
1.2. Gốm Chu Đậu trong quá khứ.....	15
1.2.1. Lược sử gốm Chu Đậu.....	15
1.2.2. Di tích gốm Chu Đậu	18
1.2.3. Nét đẹp độc đáo của sản phẩm gốm Chu Đậu.....	31
1.2.4. Nghệ nhân trong lịch sử làng gốm.....	35
1.2.5. Con đường xuất khẩu.....	37
1.2.6. Những sưu tập gốm Chu Đậu trong và ngoài nước	38
CHƯƠNG 2	40
THỰC TRẠNG HOẠT ĐỘNG NGHỀ GỐM CHU ĐẬU VÀ GIÁ TRỊ DU LỊCH CỦA LÀNG NGHỀ	40
2.1. Thực trạng hoạt động của nghề gốm Chu Đậu.....	40
2.1.1. Quá trình hình thành và phát triển Công ty cổ phần gốm Chu Đậu	40
2.1.2. Nguồn lực lao động.....	43
2.1.3. Quy trình chế tạo sản phẩm	46
2.1.4. Sản phẩm gốm Chu Đậu hiện nay	53
2.1.5. Tính năng động trong sản xuất, kinh doanh và tiêu thụ sản phẩm.....	57
2.1.6. Vấn đề môi trường	60
2.2. Giá trị du lịch của làng nghề	61
2.2.1. Là điểm đến hấp dẫn, thoả mãn nhu cầu khám phá cái lạ, cái độc đáo của du khách	61
2.2.2. Là một phương tiện quảng bá hữu hiệu	65
2.2.3. Mang lại lợi ích kinh tế cao	67
CHƯƠNG 3	69
THỰC TRẠNG, ĐỊNH HƯỚNG VÀ GIẢI PHÁP	69
PHÁT TRIỂN DU LỊCH TẠI LÀNG GỐM CHU ĐẬU	69
3.1. Thực trạng hoạt động du lịch tại làng nghề.....	69
3.1.1. Cơ sở hạ tầng và điều kiện vật chất – kĩ thuật phục vụ du lịch.....	69
3.1.2. Nguồn nhân lực phục vụ du lịch.....	73
3.1.3. Hoạt động tuyên truyền, quảng bá	75
3.1.4. Tình hình khách du lịch và doanh thu.....	75
3.2. Định hướng phát triển du lịch làng nghề gốm Chu Đậu	79

3.2.1. Định hướng phát triển du lịch của tỉnh Hải Dương	79
3.2.2. Định hướng phát triển du lịch làng nghề gốm Chu Đậu	83
3.3. Giải pháp phát triển du lịch làng nghề gốm Chu Đậu.....	84
3.3.1. Đẩy mạnh công tác bảo tồn và phát huy nghề gốm tại địa phương	85
3.3.2. Đẩy mạnh hoạt động quy hoạch, đầu tư phát triển du lịch.....	88
3.3.3. Đào tạo, củng cố đội ngũ lao động, nguồn nhân lực phục vụ du lịch	93
3.3.4. Đa dạng hoá sản phẩm	96
3.3.5. Giải quyết tốt vấn đề môi trường và giáo dục cộng đồng	97
3.3.6. Một số giải pháp khác	98
3.3.7. Xây dựng các chương trình du lịch kết nối làng nghề gốm Chu Đậu với các điểm du lịch khác.....	102
PHẦN KẾT LUẬN.....	112
TÀI LIỆU THAM KHẢO.....	114

PHẦN MỞ ĐẦU

1. Lý do chọn đề tài

Người ta thường nói *“Người là tinh hoa của trời, Gốm là tinh hoa của đất”*. Từ những đôi bàn tay khéo léo, tài hoa, con người đã sáng tạo nên những sản phẩm gốm biểu hiện cho văn minh dân tộc và còn được coi như một thứ niên biểu lịch sử. Người Việt Nam luôn tự hào khi nhắc đến các làng gốm Bát Tràng, Phù Lãng, Thổ Hà...nhưng ít ai biết đến Hải Dương – một tỉnh nằm ở trung tâm vùng trọng điểm phát triển kinh tế Hà Nội – Hải Phòng – Quảng Ninh, đã sớm trở thành nơi “đắc địa” cho các hoạt động sản xuất gốm, có một trung tâm sản xuất gốm cổ phát triển cực thịnh vào thời hoàng kim của gốm Việt Nam (thế kỉ XV – XVI), đã bị thất truyền từ thế kỉ XVII – mang tên Chu Đậu. Đây là một dòng gốm đẹp, cao cấp của Việt Nam và thế giới, toát lên vẻ đẹp dung dị của người Việt Nam, một bản sắc thuần Việt của nền văn minh sông Hồng. Các sản phẩm gốm Chu Đậu đã đạt đến đỉnh cao của chất lượng: *“sáng như gương, mỏng như giấy, trong như ngọc, trắng như ngà, kêu như chuông”* mà ở những giai đoạn sau cũng không thể vượt qua. Vì vậy, thương hiệu gốm Chu Đậu từng được sánh ngang với cường quốc gốm sứ: *“nhất sứ Giang Tây – Trung Quốc, nhất gốm Chu Đậu – Việt Nam”* và ngay trong quá khứ, gốm Chu Đậu đã *“đậu bến”* ở 32 quốc gia trên thế giới. Trải qua hơn bốn thế kỉ thăng trầm cùng lịch sử, việc sản xuất gốm Chu Đậu đã và đang được khôi phục và làm sống dậy tầm cao vốn có của mình tại Công ty cổ phần gốm Chu Đậu.

Không chỉ được khôi phục và phát triển, làng gốm Chu Đậu còn đang từng bước được ngành du lịch Hải Dương chú ý để xây dựng thành một điểm du lịch làng nghề hấp dẫn của tỉnh. Với những giá trị độc đáo, mới lạ của mình, làng nghề gốm Chu Đậu sẽ là một địa chỉ hấp dẫn với du khách, nhưng hiện nay vẫn chưa được nhiều du khách quan tâm. Việc tìm ra hướng đi đúng

đến để làng nghề gốm Chu Đậu trở thành một điểm đến, một sản phẩm du lịch hấp dẫn với du khách trong nước và quốc tế là một điều hết sức cần thiết nhằm đa dạng hóa sản phẩm và phát huy các tiềm năng du lịch của tỉnh nhà.

Dưới góc độ nghiên cứu gốm Chu Đậu là một di sản văn hóa quý của dân tộc, đã có một số công trình nghiên cứu được ra mắt. Ở đó, vẻ đẹp, tinh hoa nghệ thuật biểu hiện trên sản phẩm gốm Chu Đậu dường như đã được lột tả sinh động dưới ngòi bút của các nhà nghiên cứu và giới yêu thích gốm Chu Đậu. Tuy nhiên, việc nghiên cứu, khai thác sản phẩm, làng nghề gốm Chu Đậu với tư cách là một sản phẩm du lịch thì hầu như chưa có công trình nào nghiên cứu một cách toàn diện và sâu sắc.

Với tất cả những lý do trên, tôi quyết định chọn đề tài: “Gốm Chu Đậu – Nm Sách, Hải Dương với hoạt động kinh doanh du lịch” làm đề tài khóa luận tốt nghiệp của mình. Đây là đề tài vừa mang tính lý thuyết vừa mang tính thực tiễn cao phù hợp với chuyên ngành đào tạo của khoa Văn hóa Du lịch.

2. Mục đích và nhiệm vụ nghiên cứu

* Mục đích nghiên cứu: khai thác những giá trị độc đáo, hấp dẫn của làng nghề gốm Chu Đậu để góp phần thúc đẩy việc phát triển du lịch ở làng nghề gốm Chu Đậu nói riêng và huyện Nam Sách cũng như Hải Dương nói chung.

* Nhiệm vụ nghiên cứu: để đạt được mục đích trên, đề tài phải giải quyết những vấn đề sau đây:

- Thứ nhất: Giới thiệu chung về làng Chu Đậu và nghề gốm trong quá khứ
- Thứ hai: Đánh giá thực trạng nghề gốm Chu Đậu trong hiện tại cũng như giá trị du lịch của làng nghề.
- Thứ ba: Đánh giá những ưu điểm và những tồn tại của việc khai thác làng nghề gốm Chu Đậu trong hoạt động kinh doanh du lịch, trên cơ sở đó, đề xuất những giải pháp hữu hiệu nhằm phát triển Chu Đậu trở thành một điểm du lịch làng nghề hấp dẫn.

3. Phạm vi nghiên cứu

Ở Hải Dương có khá nhiều làng nghề gốm truyền thống, trong số đó, làng nghề gốm Chu Đậu mới được khôi phục sau hơn 400 năm thất truyền và các sản phẩm gốm cổ Chu Đậu rất độc đáo, đặc sắc trong lịch sử gốm Việt Nam. Hơn nữa, do khuôn khổ của một bài khóa luận tốt nghiệp, người viết chỉ chọn làng nghề gốm Chu Đậu để làm đề tài cho khóa luận của mình.

4. Phương pháp nghiên cứu

Để thực hiện được đề tài này, người viết phải sử dụng các phương pháp chủ yếu sau:

- Phương pháp thu thập, xử lý tài liệu.
- Phương pháp phân tích, tổng hợp, so sánh.
- Phương pháp điền dã: khảo sát thực trạng, phỏng vấn, chụp ảnh.

5. Tình hình nghiên cứu

Việc nghiên cứu về nghề gốm truyền thống nói chung đã được nhiều nhà nghiên cứu thuộc nhiều ngành nghề, lĩnh vực đề cập đến dưới nhiều góc độ khác nhau như: Gốm Việt Nam, Nghệ thuật gốm Việt Nam, Gốm Việt Nam từ đất nung đến sứ (Trần Khánh Chương); Gốm hoa lam Việt Nam (Bùi Minh Trí – Kerry Nguyễn Long); Gốm sứ Việt Nam trên 5 con tàu cổ ở vùng biển Việt Nam (Nguyễn Đình Chiến, Phạm Quốc Quân)...

Riêng về làng nghề gốm Chu Đậu, có một số công trình nghiên cứu ở các mức độ khác nhau: Luận án Tiến sĩ “Các trung tâm sản xuất gốm sứ cổ ở Hải Dương” của tác giả Hà Văn Cần, đề cập đến qua trình phát hiện, khai quật trung tâm gốm Chu Đậu và các loại hình sản phẩm, quy trình sản xuất gốm trong quá khứ cùng với các trung tâm gốm khác như Cậy, Hợp Lễ, Hùng Thắng... Bên cạnh đó, phải kể đến công trình “Gốm Chu Đậu” của tác giả Tăng Bá Hoành – Giám đốc bảo tàng Hải Dương, đề cập chi tiết đến di tích gốm Chu Đậu trong quá khứ từ quá trình khai quật, các loại hình sản phẩm, tàng văn hóa, con đường xuất khẩu,

nghệ nhân... Ngoài ra, cũng có một số bài viết đăng trên các báo, tạp chí về quá trình khai quật, vẻ đẹp gốm cổ Chu Đậu, các loại hình sản phẩm, việc phục dựng sản xuất gốm tại xí nghiệp (nay là Công ty cổ phần gốm Chu Đậu) với một số tác giả như: Giám đốc công ty Nguyễn Văn Lưu – Vẻ đẹp gốm Chu Đậu, Vũ Nhâm – Gốm Chu Đậu cần được nghiên cứu phục hồi, Trương Thị Kim Dung – Gốm Chu Đậu, một kho báu của Việt Nam trong giao thương quốc tế...Việc nghiên cứu làng nghề gốm Chu Đậu gắn kết với du lịch mới chỉ có nghệ nhân Hạ Bá Định với bài “Du lịch làng gốm Chu Đậu”, đăng trên tạp chí Thương mại, số 45, 2004. Nhưng nội dung bài viết này cũng chỉ đề cập đến một số vấn đề ở mức độ chung chung mà thôi.

Qua đó, chúng ta có thể đi đến một kết luận là cho đến nay, chưa có một công trình nghiên cứu nào về làng gốm Chu Đậu một cách toàn diện, sâu sắc với tư cách là một sản phẩm du lịch. Vì vậy, bản khoá luận này có thể coi là chuyên khảo đầu tiên thực sự tâm huyết về vấn đề này.

6. Nguồn tư liệu

Tư liệu được sử dụng trong bài viết chủ yếu từ hai nguồn:

- Thứ nhất là sách báo, tạp chí, luận án, thông tin trên mạng internet
- Thứ hai là kết quả khảo sát thực tế của người viết, và một số số liệu của các cơ quan sở tại, Công ty Cổ phần gốm Chu Đậu.

7. Bố cục của đề tài

Ngoài phần mở đầu, kết luận, tài liệu tham khảo và phụ lục, đề tài được triển khai theo 3 chương:

Chương 1: Làng Chu Đậu và nghề gốm trong quá khứ

Chương 2: Thực trạng nghề gốm Chu Đậu và giá trị du lịch của làng nghề

Chương 3: Thực trạng, định hướng và giải pháp phát triển du lịch tại làng nghề gốm Chu Đậu

TÀI LIỆU THAM KHẢO

*** Sách, công trình nghiên cứu:**

1. Trần Khánh Chương, *Gốm Việt Nam*, NXB Mỹ thuật
2. Trần Khánh Chương, *Nghệ thuật gốm Việt Nam*, NXB Mỹ thuật
3. Bùi Văn Vượng, *Làng nghề thủ công truyền thống Việt Nam*, NXB VHNT, 2002.
4. Bùi Văn Vượng, *Việt Nam truyền thống nghề thủ công*, NXB Hà Nội, 1997
5. Bùi Văn Vượng, *Di sản thủ công mỹ nghệ Việt Nam*, NXB Thanh niên
6. GS. Trần Quốc Vượng, *Cơ sở văn hóa Việt Nam*, NXB Giáo dục, 2005
7. GS. Trần Quốc Vượng, *Nghề thủ công truyền thống Việt Nam và các vị tổ nghề*, NXB VHDT, 1996
8. Trần Ngọc Thêm, *Tìm hiểu bản sắc văn hóa Việt Nam*, NXB TP.HCM, 1997
9. PGS.TS. Trần Minh Đạo, *Marketing*, NXB Thống kê, Hà Nội, 2003
10. TS. Phạm Trung Lương, *Tài nguyên và môi trường du lịch Việt Nam*, NXB Giáo dục, 2000
11. TS. Nguyễn Hồng Giáp, *Kinh tế du lịch*, NXB Trẻ, 2002
12. Nguyễn văn Lưu, *Thị trường du lịch*, NXB Đại học Quốc gia Hà Nội, 1998
13. Đinh Thị Vân Chi, *Nhu cầu du lịch*, NXB Trường Đại học Văn hóa Hà Nội, 2004
14. Trần Nhoãn, *Tổng quan du lịch*, NXB trường Đại Học Văn hóa Hà Nội, 2005
15. TS. Dương Văn Sáu, *Di tích lịch sử và danh thắng Việt Nam*
16. Phạm Côn Sơn, *Làng nghề truyền thống Việt Nam*, NXB VHDT, 2004
17. TS. Mai Thế Hồn, *Phát triển làng nghề truyền thống trong quá trình công nghiệp hóa, hiện đại hóa*, NXB Chính trị quốc gia, 2004
18. TS. Dương Bá Phương, *Bảo tồn và phát triển các làng nghề trong quá trình công nghiệp hóa, hiện đại hóa*, NXB KHXH, 2001

19. Phạm Xuân Yên, *Kỹ thuật sản xuất gốm sứ*
20. Diệp Đình Hoa, *Người Việt ở đồng bằng Bắc Bộ*, NXB KHXH, 2000
21. Bùi Minh Trí, *Các trung tâm gốm thời Lê trên đất Hải Hưng*, 1995
22. Bùi Minh Trí, Kerry Nguyễn Long, *Gốm hoa lam Việt Nam*, NXB KHXH, Hà Nội, 2000
23. Đỗ Thị Hào, *Nghề thủ công truyền thống ở Việt Nam và các vị tổ nghề*, NXB Văn hóa
24. Nguyễn Đình Chiến, *Đồ gốm Việt Nam có minh văn thế kỷ XV – XIX*, Viện bảo tàng Lịch sử Việt Nam, 1999
25. Nguyễn Đình Chiến, Phạm Quốc Quân, *Gốm sứ trong 5 con tàu cổ ở vùng biển Việt Nam*, bảo tàng Lịch sử, Hà Nội, 2008
26. Phan Đại Doãn, Nguyễn Quang Ngọc, *Những bàn tay tài hoa của cha ông*, NXB Giáo dục, 1990
27. Trương Minh Hằng, *Làng nghề thủ công mỹ nghệ miền Bắc*, NXB Mỹ thuật, 2006
28. Hà Văn Cẩn, *Các trung tâm sản xuất gốm sứ cổ ở Hải Dương*, Viện Khảo cổ học, Hà Nội, 2000
29. Tăng Bá Hoành, *Gốm Chu Đậu*, 1993
30. *Luật du lịch*, NXB Chính trị quốc gia, 2005
31. Bùi Thị Hải Yến, *Quy hoạch du lịch*, NXB Giáo dục, 2006

*** Báo, Tạp chí:**

1. Báo Quê Hương, Lao động
2. Tạp chí Xưa và Nay, Thương mại, Văn hóa nghệ thuật, Du lịch, Văn hóa dân gian

*** Mạng internet**